

A 1856/hållbart

Tekijä Pohjoismaiden vihreä vasemmisto
Käsittelijä Kestävä Pohjola -valiokunta

Jäsen ehdotus yritysten yhteiskuntavastuusta, ihmisoikeuksista ja luonnonvarojen omistusoikeudesta

Ehdotus

Pohjoismaiden vihreä vasemmisto ehdottaa, että

Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden hallituksille,

että ne aktiivisesti edistävät monikansallisten yritysten ihmisoikeusvastuuta koskevan oikeudellisesti sitovan YK-sopimuksen (Binding Treaty) hyväksymistä.

että ne pyrkivät vaikuttamaan sopimusta koskevan yhteisen myönteisen kannan aikaansaamiseksi EU:ssa.

että ne aktiivisesti edistävät luonnonvarojen omistusoikeuden säilyttämistä yksittäisillä mailla ja kansoilla, sen sijaan että niistä tulisi monikansallisten yritysten ostettavissa olevaa yksityisomaisuutta.

että ne selvittävät, riittävätkö maiden nykyiset kansalliset säännöt ja lainsäädäntö varmistamaan, että Pohjoismaiden ulkopuolella tapahtuvissa valtiollisissa investoinneissa otetaan huomioon ihmisoikeudet ja luonnonvarojen omistusoikeus.

Taustaa

Sekä maailmantalous että maapallon luonnonvarojen kontrolli ovat nykyään pitkälti monikansallisten yritysten hallussa. Siksi niillä on suuri valta päättää globaalin kehityksen suunnasta. Valtaa ei ole valitettavasti seurannut vastuu ihmisoikeuksien ja ekologisen tasapainon kunnioittamisesta.

On lukuisia esimerkkejä siitä, että monikansalliset yritykset valjastavat luonnonvarat käyttöönsä piittaamatta paikallisväestöstä, ihmisoikeuksista tai ympäristöstä. Usein se heikentää paikallisväestön mahdollisuuksia omavaraisuuteen ja omien luonnonvarojen hyödyntämiseen, ja samalla se saastuttaa ympäristöä, mistä kärsivät sekä asukkaat, eläimet että luonto. Lisäksi julkisuuteen on tullut tietoja siitä, että monikansallisten yritysten toimia vastustavia ympäristö- ja alkuperäisväestöaktiiveja on uhkailtu, vainottu ja jopa tapettu.

Luonnonvarojen omistusoikeudesta ja monikansallisten yritysten ostamista kalastuskiintiöistä käydään poliittista ja juridista kiistaa myös Pohjoismaissa. Färsaarilla kalastusoikeuksien joutuminen ulkomaiseen omistukseen estettiin muuttamalla kalastuslainsäädäntöä, mutta sitä on sittemmin muutettu uudelleen, niin että ulkomainen omistus sallitaan kerrallaan korkeintaan kahdeksitoista vuodeksi. Ulkomaiset yritykset havittelevat myös Grönlannin kalastuskiintiöitä. Islantilaisyrietykset tekevät puolestaan yhteistyötä monikansallisten yritysten kanssa ostaakseen kalastuskiintiöitä esimerkiksi Namibiasta. Islannin ja Norjan median mukaan pohjoismaiset yritykset rahoittavat ja toimivat maksunvälittäjinä eri puolilla maailmaa tapahtuvassa luonnonvarojen kaupassa veroparatiiseihin rekisteröityjen yhtiöiden välityksellä.

Norjalainen Statkraft rakentaa Pilmaiquén-joen varrelle Etelä-Chileen useita vesivoimaloita piittaamatta alkuperäisväestön oikeuksista. Monet paikallisväestön johtajista ja aktiiveista on vangittu ja alueelle on komennettu aseistettuja joukkoja sen jälkeen, kun alkuperäisväestö asettui vastustamaan hankkeita. Vesivoimalat tulevat myös häiritsemään veden kiertokulkua, jakamaan eläinten vaellusalueita, pirstomaan joen ekosysteemin ja muuttamaan eroosio- ja varastoitumisprosesseja. Joessa on jo kaksi vesivoimalaa, mutta Statkraft aikoo rakentaa kokonaisen voimalaitosten sarjan, joka muodostaa valmistuttuaan valtavan muurin. Tavoitteena on tuottaa sähköä eteläisen Chilen kaivoshankkeisiin, jotka saastuttavat luontoa entisestään.

Nykysäännösten nojalla on hyvin vaikea velvoittaa monikansallisia yrityksiä vastuullisuuteen. Organisaatiorakenteet ovat monimutkaisia, ja yritykset hyödyntävät eri maiden heikkouksia, kuten korruptiota, demokratian puutetta ja epävakaata oikeudellista tilannetta. YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevat periaatteet perustuvat vapaaehtoisuuteen eivätkä riitä siihen, että yritykset saataisiin kantamaan suurempaa vastuuta ihmisoikeuksien kunnioittamisesta. Vapaaehtoisten periaatteiden perusteella yrityksiä on hyvin vaikea tuomita ihmisoikeusrikkomuksista.

Yritysten ihmisoikeusvastuuta koskevat kansainvälisesti sitovat säännöt heikentäisivät monikansallisten yritysten mahdollisuuksia syyllistyä ihmisoikeusrikkomuksiin, kuten kammottaviin, orjuuden kaltaisiin työoloihin, viljelysmaiden riistämiseen paikallisilta viljelijöiltä yrityssovimusten varjolla tai asuinpaikkojen ja arvokkaiden luontoalueiden tuhoamiseen teollisuustuotannon ja kaivostoiminnan päästöillä vailla minkäänlaista vastuuta seurauksista.

Pohjoismaiden tulee tehdä selväksi, että ihmisoikeudet ja paikallisväestön oikeus luonnonvaroihin menevät yritysten voitontavoittelun edelle. Maat saavat pohjoismaista hyötyä tiivistäessään yhteistyötään yritysten yhteiskuntavastuuseen, ihmisoikeuksiin ja luonnonvarojen hallintaoikeuksiin liittyvissä kysymyksissä. Pohjoismaiden asukkaiden etujen mukaista on, että maidemme luonnonvarat säilyvät julkisessa ja yhteisessä omistuksessa ja että pohjoismaiset toimijat kunnioittavat ihmisoikeuksia maailmanlaajuisesti. Pohjoismaat hyötyvät erityisen

paljon siitä, että vahvistetaan kansainvälisiä sopimuksia ja luodaan niiden pohjalta maailmanlaajuisia säännöstöjä. Siksi Pohjoismaiden hallitusten tulee tukea YK:n Binding Treaty eli kansainvälistä oikeudellisesti sitovaa asiakirjaa ihmisoikeuksista monikansallisten yhtiöiden ja muiden yritysten toiminnassa. Sopimus vahvistaisi kestäviä tuotantoketjuja ja vähentäisi nykyinvestoinneista ihmisille ja ympäristölle aiheutuvia haittoja. Sopimus vahvistaa paikallisväestön asemaa oikeustoimien yhteydessä ja mahdollistaa ihmisoikeusrikkomuksiin syyllistyneiden monikansallisten yritysten haastamisen oikeuteen. Yritysten olisi jatkossa myös hankalampaa toimia epäeettisesti niiden investoidessa korruptoituneisiin maihin, joissa vallitsee epävarma oikeudellinen tilanne.

Pohjoismaiden hallitusten tulee edistää sopimusta sekä kansallisesti että EU-tasolla. Samalla Pohjoismaiden tulee tarkistaa Pohjoismaiden ulkopuolelle tehtäviä valtiollisia investointeja koskevat kansalliset säännöksensä ja laatia toimintasuunnitelmia, joiden avulla turvataan paikallisväestön omistusoikeus luonnonvaroihin ja varmistetaan, etteivät investoinnit vaaranna ihmisoikeuksia investointimaassa.

Pohjolassa 30. syyskuuta 2020

Christian Juhl (Ø)

Daniel Riazat (V)

Freddy André Øvstegård (SV)

Høgne Hoydal (T)

Kolbeinn Óttarsson Proppé (VG)

Lorena Delgado Varas (V)

Rasmus Nordqvist (SF)

Sofia Geisler (IA)

Steinunn Þóra Árnadóttir (VG)

Veronika Honkasalo (vas.)